

2016-05-20

Ert dnr:
N2015/08335/ITP

*Avdelningen för
digitalisering*

Näringsdepartementet
111 21 Stockholm

Anna Gillquist

Digitaliseringens transformerande kraft - vägval för framtiden (SOU 2015:91)

Sammanfattning

År 2012 tillsatte regeringen en kommitté, Digitaliseringskommissionen, med uppgiften att verka för att målet i den it-politiska strategin It i människans tjänst – en digital agenda för Sverige uppnås och att regeringens ambitioner inom området fullföljs. Digitaliseringskommissionens femte delbetänkande ”Digitaliseringens transformerande kraft – vägval för framtiden” innehåller en bra analys av den digitala utvecklingen och pekar ut sex strategiska områden och förslag inom dessa som bör prioriteras i den framtida digitaliseringspolitiken:

- Kontinuerligt statligt engagemang för att främja digitaliseringen i samhället.
- Regelverk som fungerar i och för den digitala omställningen.
- Kompetens för det digitala samhället.
- Infrastruktur som främjar digitaliseringen.
- Datadriven innovation för tillväxt och välfärd.
- Säkerhet och integritet i en digital tid.

SKL tycker i stort att betänkandet är väldigt bra och ställer sig bakom flera av förslagen samt avger vissa synpunkter.

Kapitel 3 Digitaliseringens transformerande kraft

Regeringens önskemål

I remissdirektivet anger regeringen att man för kapitel tre önskar synpunkter angående analysens relevans och innehåll av väsentliga perspektiv. Även kommentarer på aspekter som bör finnas med i föreslagna utredningar önskas.

SKL:s ställningstagande

SKL anser att Digitaliseringskommissionens analys av digitaliseringens transformerande kraft är väldigt bra. Eftersom digitaliseringen så påtagligt påverkar samhällets olika delar är det nödvändigt att frågan tas på större allvar. Även om Sverige är i världstopp när det gäller digital infrastruktur och digital kompetens, så tappar digitaliseringen av det offentliga Sverige kontra andra branscher och länder. För att råda bot på detta, och för att bättre komma åt nyttan med digitalisering, så anser SKL att det behövs ett framsynt ledarskap och en ökad prioritering av frågorna på alla nivåer. Digitaliseringen är viktig för att klara kvaliteten och effektiviteten i välfärden. Rätt utnyttjad kan digitaliseringen leda till bättre hälsa och lärande, högre tillväxt, fler jobb och en hållbar utveckling.

SKL stödjer kommissionens prioritering av sex viktiga fokusområden. Satsningar inom valda områden kommer att skapa nödvändiga förutsättningar och bidra till en positiv effekt för Sveriges digitala utveckling:

SKL stödjer resonemanget i fokusområde fyra, om behovet av tillgång till bredband över hela landet som en grundläggande förutsättning för människor och verksamheter. I detta sammanhang saknas det dock en analys av behovet av gemensam mjuk infrastruktur inom offentliga Sverige, d.v.s. behovet av gemensam arkitektur, standarder och principer för en förenklad informationsförsörjning och gemensamma digitala tjänster för t.ex. identifiering, behörighet och säker meddelandehantering.

I fokusområde fem saknas en analys av behoven kring en långsiktig och hållbar informationshantering. I en allt mer digital förvaltning krävs en helhetssyn där verksamhetens information bedöms utifrån perspektiven öppna, skydda, gallra och bevara.

Kapitel 4 Våra bedömningar och förslag

4.3 Kontinuerligt statligt engagemang för att främja digitaliseringen i samhället.

4.3.1 Nationellt främjande och stöd till digitalisering

Kommissionens förslag

Regeringen bör säkerställa en kontinuitet i de nationella insatserna för digitaliseringen genom att organisera det nationella främjandearbetet på ett stabilt och uthålligt sätt. De nationella insatserna för att främja användningen av digitaliseringens möjligheter behöver innefatta systematisk kunskapsuppbyggnad om samtidens och framtidens

sakfrågor, analys för att identifiera nytta, värde och utmaningar, stöd för myndigheter och kommuners utvecklingsarbete, utveckling av strategisk samverkan samt framtagande av policyunderlag av olika slag. Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ta fram ett förslag för organisering av det nationella främjandearbetet och det kontinuerliga statliga engagemanget.

SKL:s ställningstagande

SKL ställer sig bakom förslaget om en utredning och instämmer i behovet av en stabil organisering för främjande, koordinering och stöd till digitalisering. Enligt flera studier från bland annat EU, OECD och FN har Sverige tappat sin ledande position i den digitala utvecklingen. En analys från E-delegationen visar att tack vare den decentraliserade styrningen kunde Sverige tidigt anamma den digitala utvecklingen inom respektive organisation och hamnade därför högt i rankinglistorna. För att kunna få ännu större nytta av digitaliseringen krävs nu mer samordnade insatser kring t.ex. gemensam infrastruktur, gemensamma tjänster, regelverk och standarder och då gör avsaknaden av en gemensam styrning att utvecklingstakten sjunker.

De länder som har lyckats öka sin utvecklingstakt och nå goda resultat har i flera fall utvecklat just en nationell styrning och främjande av digitalisering. Vårt närmaste exempel är Danmark där satsningen på Digitaliseringsstyrelsen har spelat en avgörande roll för Danmarks snabba digitala utveckling. Digitaliseringsstyrelsen erbjuder stöd, koordinering och former för utveckling av gemensamma digitala tjänster och regelverk. En av framgångsfaktorerna för att nå handlingskraft och tydliga resultat är de årliga förhandlingarna och uppgörelserna, med medföljande finansiering, mellan den kommunala sektorn och staten. Detta arbetssätt är något som SKL ställer sig positiv till och vill diskutera former för närmare med regeringen.

Hittills har Sverige hanterat analys, koordinering och främjande av digitaliseringsfrågorna genom att tillsätta olika tidsbegränsade utredningar och kommittéer, såsom E-delegationen och Digitaliseringskommissionen. Utredningar har kommit med förslag, men dessa har inte omhändertagits i tillräcklig utsträckning och utvecklingen har heller inte fått den kraft som krävs. Det har tagit tid för de tillfälliga organisationerna att bygga upp kompetens och hitta bra arbetssätt, och när det detta väl är på plats avslutas uppdragen.

Den tekniska utvecklingen går snabbt och med den uppstår många nya frågor som gör att det finns ett stort behov, inte minst inom det offentliga, av kunskapsuppbyggnad och stöd för att klara en god omställning och kunna ta vara på digitaliseringens möjligheter. En stabil organisation med en främjande roll kan också utgöra en

välbehövlig motvikt och komplement till redan befintliga inspektioners och tillsynsmyndigheters arbete.

Områden som kan vara aktuella för ett långsiktigt nationellt främjande är bland annat inom koordinering och stöd: analys och uppföljning, förändringsledning, juridisk vägledning, utveckling, förvaltning och finansiering av nationell digital mjuk infrastruktur och gemensamma digitala tjänster, säkerställande av stabil tillgång till samhällsviktig grunddata, effektivare informationsutbyte mellan offentliga aktörer, tillgängliggörande och användning av öppna data, långsiktigt digitalt bevarande, digital delaktighet och digital kompetens, samt användbarhet och tillgänglighet.

4.3.2 Statistik för det digitaliserade samhället

Kommissionens förslag

Regeringen bör ge Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att göra en översyn av vilka statistikområden inom den officiella statistiken som påverkas starkt av digitaliseringen och lämna förslag till hur statistiken bör utvecklas för att bättre fånga effekter av digitaliseringen.

SKL:s ställningstagande

SKL ställer sig positivt till förslaget då det saknas statistik och underlag på området. Samtidigt vill SKL betona att uppgiftslämnarbördan för SKL:s medlemmar inte får öka eftersom dagens statistikhantering medför höga kostnader. En mer automatiserad statistikhantering skulle medföra stora besparingar för offentlig sektor. Därför bör uppdraget till SCB även omfatta att skapa förutsättningar för automatiserad statistikinhämtning och ökat tillgängliggörande av data mellan myndigheter, kommuner, landsting, regioner och privata utförare.

4.4 Regelverk som fungerar i och för den digitala omställningen

4.4.1 Genomgång av digitaliseringsförsvårande lagstiftning

Kommissionens förslag

Regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att göra en kartläggning över digitaliseringsförsvårande lagstiftning i samhället. Utredningen bör även ha i uppgift att utvärdera och analysera resultatet av kartläggningen i syfte att föreslå lämpliga åtgärder för att bereda frågorna vidare.

SKL:s ställningstagande

SKL stödjer förslaget men efterlyser samtidigt en skyndsam hantering av de förslag på lagändringar som redan är identifierade av bl.a. SKL och E-delegationen. SKL

föreslår även att utredningen får i uppdrag att se över hur myndigheters föreskrifter och vägledningar kan förändras för att förenkla och bättre stödja digitalisering. Arbetet bör bedrivas i nära samverkan med kommuner, landsting och regioner.

För att kunna underlätta digitalisering inom kommunal sektor behöver tidigare självklara principer analyseras i en digital kontext, t.ex. lokaliseringsprincipen. En kommun kan enligt principen inte tillhandahålla tjänster till andra än egna kommunmedlemmar, som ryms inom den kommunala kompetensen och inom kommunens territorium. Detta hindrar utveckling där kommuner som saknar specialistkompetens inom ett område kan köpa det av en annan kommun, t.ex. distansundervisning och service på teckenspråk, via streamingtjänst. Det finns flera exempel där det finns överkapacitet inom en kommun och där det vore mest effektivt att kunna samutnyttja och dela resurser digitalt.

SKL bedömer dessutom att det finns behov av bättre stöd när det gäller tolkning och tillämpning av lagar och regler kopplat till utveckling och digitalisering. För att undanröja osäkerhet och otydlighet behöver bl.a. myndigheter, kommuner, landsting och regioner få ökat stöd. De tillsynsansvariga myndigheterna bör ges i uppdrag att aktivt stödja digitaliseringsprojekt med vägledning.

4.5 Kompetens för det digitala samhället

4.5.1 Incitamentsprogram för att öka könsbalansen på högre it-utbildningar

Kommissionens förslag

Ett incitamentsprogram bör genomföras där underrepresenterat kön som påbörjar och fullgör vissa högre it-utbildningar får sina studiemedel för sex terminer, motsvarande kandidatnivå, avskrivna efter erlagd examen.

SKL:s ställningstagande

SKL instämmer i utredningens övergripande slutsats att könsbalansen i it-sektorn behöver öka. SKL motsätter sig däremot att den här typen av incitamentsprogram införs med mindre än att en djupare analys genomförs i ett bredare perspektiv utifrån fler yrkeskategorier.

4.5.2 Digitalt kompetenslyft för ledare i kommunal verksamhet

Kommissionens förslag

Regeringen bör anslå medel för att genomföra ett program för ett digitalt kompetenslyft hos chefer och ledare i Sveriges kommuner. Regeringen bör nå en

överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting för att genomföra programmet. Regeringen bör anslå totalt 23 miljoner kronor under sex år för programmet.

SKL:s ställningstagande

SKL välkomnar förslaget. Programmet bör även omfatta chefer och ledare i landsting och regioner. Utformning och innehåll bör läggas fast i samråd med SKL och utifrån målgruppens behov. Det bör dessutom tilläggas att liknande behov finns inom statliga myndigheter.

4.5.5 En genomlysning av arbetsmiljö i den digitala ekonomin

Kommissionens förslag

Regeringen bör ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att definiera begreppet digital arbetsmiljö, samt att om behov finns meddela ytterligare föreskrifter och utforma riktlinjer eller allmänna råd om hur digital arbetsmiljö hanteras i enlighet med befintlig arbetsmiljö- och arbetstidslagstiftning.

SKL:s ställningstagande

SKL anser att området redan är tillräckligt reglerat i AML och föreskriften om systematisk arbetsmiljö AFS 2001:1, därför behövs inte ytterligare reglering eller föreskrift. Det behövs dock råd och kunskapsstöd för att tydligare integrera den digitala arbetsmiljön i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Vidare behövs ytterligare forskning som lyfter fram evidensbaserade metoder beträffande hur man förebygger och hanterar problem kopplade till den digitala arbetsmiljön.

4.6 Infrastruktur för att främja digitalisering

SKL kan konstatera att kommissionens betänkande saknar en rad viktiga förslag som behövs för att en gemensam digital infrastruktur och gemensamma förutsättningar ska kunna skapas. SKL anser det nödvändigt att Sverige etablerar en gemensam digital infrastruktur, vilket även har nämnts i tidigare avsnitt.

4.6.1 Digital post från myndigheter som förstahandsval

Kommissionens förslag

Regeringen bör under en treårsperiod främja en utfasning av traditionell posthantering från de statliga myndigheterna och ge samtliga individer och företag tillgång till en digital postlåda för att hantera post från myndigheterna. Den som så önskar ska på ett enkelt sätt, genom ett aktivt val, kunna behålla en traditionell posthantering. Vissa

juridiska frågeställningar bör klargöras innan förslaget genomförs, utredningen bedömer att detta kan ske under den treåriga införandeperioden.

SKL:s ställningstagande

SKL stödjer kommissionens förslag och anser att utfasning av papperspost är nödvändigt. Förslaget ligger helt i linje med principen om Digitalt först som är en del av den avsiktsförklaring som SKL och Regeringen undertecknade hösten 2015.

Det är väldigt viktigt att privatpersoner och företag får ett bra och relevant innehåll i sin digitala brevlåda. När en privatperson eller företag ansluter sig till Mina meddelanden idag är utbudet av digitala postflöden alltför litet för att användaren ska uppleva någon reell nytta med sin digitala brevlåda. Att lägga stort fokus på att privatpersoner och företag ska ansluta sig, utan att ett bra innehåll finns, riskerar att ge en negativ upplevelse av tjänsten och på så sätt motverka en ökad användning. För att skapa bra innehåll som ger ordentlig nytta för användaren bör regeringen lägga större kraft på att få fler myndigheter att ansluta sig.

Dagens funktionalitet och regelverket kring Mina meddelanden uppfyller emellertid inte SKL:s medlemmars och dess privata utförares behov av säker digital meddelandehantering. Med Mina meddelanden kan man idag bara skicka säkra digitala meddelanden från myndigheter till enskilda. Men behoven är att även privata utförare kan använda tjänsten. Dessutom har man behov av dubbelriktad kommunikation, vilket inte fungerar idag. Vidare finns väldigt stora behov av bättre kommunikation i integritetskänsliga ärenden *mellan* kommuner, landsting, regioner, myndigheter och privata utförare. En kommunikation som idag sker via fax eller andra mindre lämpliga lösningar. Detta är några av anledningarna till varför kommuner, landsting och regioner till stor del avvaktar med att ansluta sig till Mina meddelanden och i vissa fall väljer att införa andra lokala lösningar i stället.

SKL har i två olika framställningar till regeringen påpekat att regelverket, finansieringsmodellen och målsättningen för tjänsten behöver ses över. Dels år 2012 tillsammans med Skatteverket, Bolagsverket och Tillväxtverket och dels år 2015 i en egen framställan. Till största delen är framställningarna fortfarande obesvarade. SKL anser att följande behöver göras kring Mina meddelanden:

- Genomför en översyn av 5§ i Informationsutbytesförordningen 5§ SFS 2003:770 avseende:
 - Att enskilda (inkl. privata utförare inom t.ex. vård, skola och omsorg), myndigheter under riksdagen samt olika kommunala företagsformer tillåts ansluta som avsändare i Mina meddelanden.

- Att myndigheter, kommuner, landsting, kommunalförbund samt olika kommunala företagsformer tillåts ansluta som mottagare i Mina meddelanden.
- Att möjliggöra och främja utveckling av dubbelriktad kommunikation inom Mina meddelanden.
- Ta fram en långsiktig målbild för att lösa offentlig sektors behov av säker digital meddelandehantering och utöka uppdraget till Mina meddelanden så att tjänsten kan utvecklas till en nationell infrastruktur för säkra digitala meddelanden mellan myndigheter, kommuner, landsting, kommunalförbund, kommunala företagsformer och privata utförare för att ersätta dagens brev och fax.
- Utred möjligheterna för Mina meddelandens förmedlingsadressregister att fungera som ett “digitalt folkbokföringsregister” så att privatpersoner och företag själva kan ange till vilken digital brevlåda de vill ha sin digitala post från både offentlig sektor och privata företag.
- Fastställ en långsiktig finansieringsmodell för tjänsten Mina meddelanden.

4.7 Datadriven innovation för tillväxt och välfärd

4.7.1 Utveckla en nationell strategi för datadriven innovation

Kommissionens förslag

Regeringen bör ge Vinnova i uppdrag att utveckla ett förslag till en nationell strategi för datadriven innovation. Uppdraget bör genomföras i samarbete med relevanta myndigheter och aktörer inom privat och offentlig sektor.

SKL:s ställningstagande

SKL stödjer kommissionens förslag. Viktigt att en sådan strategi samordnas med andra nationella strategier för digital utveckling.

4.7.2 Ett nationellt kompetenscenter kring stora datamängder

Kommissionens förslag

Regeringen bör ge Vinnova i uppdrag att se till att ett nationellt kompetenscenter inrättas kring metoder för insamling, analys och nyttiggörande av stora datamängder. Uppdraget bör omfatta 20 miljoner kronor årligen under 2016–2020

SKL:s ställningstagande

SKL stödjer kommissionens förslag, men efterlyser ett tydligare fokus i satsningen på datadriven innovation för offentlig sektor. Ett innovationscenter som skall hantera big data där offentliga aktörers data är viktig bör också få till uppgift att stimulera till innovation inom offentlig sektor för att nå en smartare välfärd.

4.9 Rekommendationer

Upphandling för innovation och digitalisering

Kommissionens förslag

Digitaliseringskommissionen rekommenderar att Upphandlingsmyndigheten startar ett forum för samverkan och dialog kring digitaliseringsfrämjande upphandling

SKL:s ställningstagande

SKL stödjer kommissionens förslag, men vill påtala att det även behövs kraftfullare stöd i form av kompetensutveckling, vägledning och checklistor kring digitaliseringsfrämjande upphandling riktat till myndigheter, kommuner, regioner och landsting.

Krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Kommissionens förslag

Upphandlingsmyndigheten i samverkan med Myndigheten för delaktighet och Post- och telestyrelsen utformar stöd för att underlätta för upphandlande enheter att följa LOUs skärpta krav på hänsyn till tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning eller utformning med tanke på alla användares behov (universell utformning).

SKL:s ställningstagande

SKL stödjer kommissionens förslag.

Sveriges Kommuner och Landsting

Lena Micko
Ordförande